

هدیه مخصوص اهالی ونک به وزارت بهداشت

ویژگی: ملک ۴ هزار مترمربعی؛ محل اسکان دام‌ها و استراحت دامدارها

موضوع: سر طویله

قبل از شروع ساخت و سازها در محدوده ونک و ایجاد میدان دهونک، چوپان‌ها در محلی که امروز در شمال غرب میدان دهونک واقع شده اتراق می‌کردند که این مکان با گذشت زمان به سر طویله معروف شد.

سید محمد عجایی از ساکنان قدیمی دهونک نقل می‌کند که سر طویله که با توستان مستوفی فاصله اندکی داشته، داستان مفصلی دارد. او در این باره می‌گوید: «در دوره قاجار دامدارهایی که گوسفندهایشان را برای چرا به دهونک می‌آوردند چند روز اینجا می‌ماندند و در جایی که بعدها به سر طویله معروف شد، اتراق می‌کردند.

در آن روزگار، تپه‌های دهونک پر از علف بود و بسیاری از اهالی الموت قزوین دام‌هایشان را برای چرا به اینجا می‌آوردند. سر طویله استراحتگاه و سکونتگاه موقت چوپان‌ها بود. دامدارها در ازای اتراق موقت در سر طویله به اهالی دهونک شیر و سرشیر ارزان و اعلا می‌فروختند و این یک معامله دو سر سود به حساب می‌آمد.»

ملکی که استراحتگاه قدیمی دهونک در آن واقع شده بود چیزی حدود ۲۰۰ سال قدمت دارد و با گذشت زمان تغییرات زیادی را از سر گذرانده است.

بعد از اوج‌گیری ساخت و سازها در دهونک، مراتع و علفزارها یکی پس از دیگری از بین رفتند و سر طویله هم تا مدت‌ها متروکه ماند. عجایی تغییر کاربری سر طویله را نقطه عطفی در تاریخ محله دهونک می‌داند: «اواخر دهه ۵۰، اهالی ونک با پیشنهاد معتمدان محلی، اعیان ملک سر طویله را به وزارت بهداشت هبه کردند. وزارت بهداشت هم دور این ملک دیوار کشید و چند اتاق ساخت و اینگونه بود که سر طویله به مرکز بهداشت شمال غرب تهران تبدیل شد و مردم هنوز برای امور بهداشتی و درمانی به این مرکز مراجعه می‌کنند.»

محله ادیان پایتخت

فقط کافی است کمی در تاریخ پرمجاری این روستای خوش آب‌وهوا جست‌وجو کنید تا ردپای حضور پیروان ادیان بزرگ الهی را آنجا ببینید. مسلمانان سال‌هاست در کنار هموطنان ارمنی، یهودی و زرتشتی خود در محله دهونک زندگی می‌کنند. ونک تنها محله‌ای است که بسیاری از بزرگان ادیان و مذاهب به آن رفت‌وآمد می‌کردند؛ از روحانیون مسیحی و دورهمی یهودیان در این محله تا حضور امامزاده قاضی الصابری (ع) و جمعی از زیدیه که سابقه طولانی در این قریه داشتند. بزرگان فرقه صوفیه همچون قلندر شاه و مددعلی‌شاه نیز سال‌ها آنجا زیسته و بعد از وفات در همانجا آرامیده‌اند.

مهرشاد کاظمی، تهران پژوه در این باره می‌گوید: «کمتر کسی می‌داند که این محله به دلیل تاریخچه و تنوع مذهبی‌اش می‌تواند بحق «محله ادیان» لقب بگیرد. مهمان‌نوازی اهالی ونک و رفتار با سایر ادیان و اقوام مهاجر مثال‌زدنی است. حدود ۲۰۰ سال پیش، در زمان محمدشاه قاجار و به دستور حاج میرزا آغاسی، ۱۳ خانوار ارمنی از استان فارس به شرق روستای ونک مهاجرت کردند و به دامداری مشغول شدند. بعدها میرزا یوسف مستوفی الممالک که مالک زمین‌های ونک بود بخشی از زمین‌ها را به ارمنه بخشید. ارمنه خانه‌هایشان را با خشت و گل درون حصاری به نام قلعه ساختند.» ارمنه ارتباط گسترده‌ای با اهالی ونک داشتند و همواره با آنها در رفت‌وآمد و دادوستد بودند. آنها قبرستانی با نام قبرستان ارمنه نیز

ساختند و فعالیت‌های دینی خود را در دو کلیسای میناس مقدس و صلیب مقدس در دهونک انجام می‌دادند.

کاظمی درباره حضور زرتشتیان در ونک می‌گوید: «هموطنان زرتشتی از یزد به ونک آمدند. خانه‌ها و باغ‌های بی‌شماری همچنان در محله ونک وجود دارد که متعلق به زرتشتیان است. باغ گرشاسب و باغ شاهرخی از جمله آنهاست. ارباب گشتاسب فیروزگر با خرید دو و نیم دانگ از املاک مستوفی الممالک دومین مالک بزرگ اراضی ونک بود که با تلاش خود بیمارستان فیروزگر را ساخت.» مرکز دینی آریان بزرگ در میان باغی بزرگ در ونک قرار دارد که زرتشتیان تهرانی بسیاری جشن و برنامه‌های عبادی خود را آنجا برگزار می‌کنند. کاظمی درباره یهودیان مقیم روستای ونک می‌گوید: «کلیمیان نیز از اقلیت‌های دینی ساکن ونک بودند. آنها نیز باغ‌های متعددی داشتند که مشهورترین خاندان آنها به نام «رب‌النوعی» همچنان در ونک ساکنند.»

استقرار انگلیسی‌ها در باغ مشهور

ده ونک از بدو پیدایش از باغ‌های متعددی تشکیل شده بود که در دوره‌های مختلف تاریخی هویت و سرنوشت آنها تغییر کرده است. باغ‌هایی را که از دوره قاجار و عمدتاً توسط مستوفی الممالک در ده ونک ایجاد شد باید در زمره باغ‌های تاریخی تهران قرار داد که برخی از آنها با گذشت بیش از یک قرن هنوز سرپا مانده‌اند.

مهرشاد کاظمی، تهران پژوه می‌گوید: «باغ خونیگ را باید تاریخی‌ترین باغ دهونک بدانیم که در ضلع غربی بزرگراه شهید چمران واقع شده و به کارن فیروزگر تعلق دارد. این باغ که توسط قنات زنده خونیگ آبیاری می‌شود در سال ۱۳۲۰ شمسی و در جریان جنگ جهانی دوم که متفقین وارد تهران شدند به تصرف انگلیسی‌ها

درآمد. این باغ به حدی سرسبز و زیبا بود که به محل استقرار فرماندهان ارتش انگلیس اختصاص داده شد و افسران و سربازان هندی را به باغ‌های پایین‌تر که نزدیک به ساختمان‌های آتی‌ساز امروزی بود، انتقال دادند. داخل یکی از این باغ‌ها استخر بزرگی بود که به استخر هندی‌ها معروف شد و هنوز به همین نام شناخته می‌شود. انگلیسی‌ها حد فاصل سال‌های ۱۳۲۴ تا ۱۳۲۵ شمسی از تهران خارج شدند اما نام خونیگ به واسطه این اتفاق در تاریخچه پایتخت ماندگار شد.» از دیگر باغ‌های معروف بخش

غربی می‌توان از باغ ابراهیم سمیعی، داماد مستوفی الممالک، باغ فیروزگر در کوچه فیروزگر و باغ امیرنیکو با درخت شاه‌توت معروفی که احتمالاً بزرگ‌ترین درخت شاه‌توت تهران است، نام برد.

باغ‌های ضلع شرقی بزرگراه چمران که در جنوب محله دهونک واقع شده‌اند تاریخچه

متفاوتی دارند. کاظمی می‌گوید: «باغ شاهرخی، باغ بهمن یا باغ وثیقی که لوکیشن برخی فیلم‌های سینمایی بوده به اقوام مستوفی یا فیروزگر تعلق داشته است. باغ بالا که با گذشت زمان به باغ مستوفی، باغ ایرانی و باغ مختاری تغییر نام داد در همین بخش و بالادست توستان مستوفی بوده که حکم آخرین ایستگاه زائران امامزاده داود (ع) را داشته است. باغ نو هم به مستوفی تعلق داشت و امروز دانشگاه الزهراء (ع) در این باغ تاریخی واقع شده است. مستوفی و فیروزگر برخی باغ‌های مهم دهونک را هم به همسران و دخترانشان هدیه دادند؛ مثل باغ مولانا که ملک شخصی پوران، دختر مستوفی الممالک بود یا باغ خانمی که به فروغ، خواهر فیروزگر تعلق داشت و باغ شازده که به نام مهرانگیر خانم، همسر فیروزگر بود و بعد از تخریب، ساختمان اکتشاف نفت را به جای آن ساختند.»

موضوع: چگونگی سکونت پیروان دین‌های آسمانی در محله ونک؛ ویژگی: مراکز دینی بزرگی در این محله فعال است